

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

קנייני תורה

(נ"ג א') אמר רב יהודה אמר רב: בני יהודה דדייקי לישנא, ומתנחי להו סימנא, נתקיימה תורתן בידן, בני גליל דלא דייקי לישנא ולא מתנחי להו סימנא, לא נתקיימה תורתן בידם. בני יהודה גמרו מחד רבה, נתקיימה תורתן בידם. בני גליל דלא גמרי מחד רבה, לא נתקיימה תורתן בידם.

רבינא אמר: בני יהודה דגלו מסכתא, נתקיימה תורתן בידם. בני גליל דלא גלו מסכתא, לא נתקיימה תורתן בידם.

(נ"ד א') ברוריה אשכחתייה לההוא תלמידא דהוה קא גריס בלחשה, בטשה ביה, אמרה ליה: לא כך כתוב 'ערוכה בכל ושמרה', אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת.

אמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא, פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים ביך ותוריך חיי. שנאמר "כי חיים הם למצאייהם ולכל בשרו מפא", אל תקרי למצאייהם, אלא למוצאייהם בפה.

אמר רבי יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין עמו לוייה יעסוק בתורה. חש בראשו, יעסוק בתורה. חש בגרונו, יעסוק בתורה. חש במעיו, יעסוק בתורה. חש בעצמותיו, יעסוק בתורה. חש בכל גופו, יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא.

אמר רבי אלעזר: מאי דכתיב³ "וענקים לגרתיך"? אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר, ונראה ואינו נראה, תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו.

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב⁴ "לחינו כערוגת הבשם"? אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה, וכבושם זה שהכל מתבשמין בה, תלמודו מתקיים. ואם לאו, אין תלמודו מתקיים.

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב⁵ "לחת אבן"? אם אדם משים עצמו את לחייו כאבן זו, שאינה נמחית, תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו.

אמר רב מתנה: מאי דכתיב⁶ "וממדבר מתנה"? אם משים אדם עצמו כמדבר זה, שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו.

אמר רב הונא: מאי דכתיב⁷ "חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני אלהים", אם אדם משים עצמו כחיה זו שדורסת ואוכלת, ואיכא דאמרי שמסרחת ואוכלת, תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו. ואם עושה כן, הקדוש ברוך הוא עושה לו סעודה בעצמו, שנאמר "תכין בטובתך לעני אלהים".

1. שמואל ב, כגה.

2. משלי ד, כב.

3. משלי א, ט.

4. שיר השירים ה, ג.

5. שמות, כי תשא, לא, יח.

6. במדבר, חוקת, כא, יח.

7. תהילים סח, יא.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(נ"ד ב') אמר רב שיזבי משום רבי אלעזר בן עזריה: מאי דכתיב⁸ "לא יִחַרְךָ רַמְיָה צִידוֹ"? לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי (שמרבה בגירסא, ואינו מחזר עליה). רב ששת אמר: צייד הרמאי יחרוך⁹. כי אתא רב דימי אמר: משל לצייד שצד צפרים, אם ראשון ראשון משבר כנפיו, משתמר. ואם לאו, אין משתמר.

אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: מאי דכתיב "הוֹן מְהֵבֵל יִמְעֵט וְקֹבֵץ עַל יַד יִרְבֶּה"? אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות, מתמעט. ואם לאו, קובץ על יד ירבה.

אמר רבא: ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה.

אמר רב נחמן בר יצחק: אנא עבדתה, ואיקיים בידי¹⁰.

תנו רבנן: כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו, נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה, ואיתמר לשמאל אהרן. רבי יהודה אומר: לעולם אהרן לימין משה חוזר. נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקו, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקו. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים שנים, וביד כל העם אחד. נסתלק משה, ושנה להן אהרן פירקו. נסתלק אהרן שנו להן בניו פירקו. נסתלקו בניו, שנו להן זקנים פירקו. נמצא ביד הכל ארבעה.

מכאן אמר רבי אליעזר: חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים. וקל וחומר, ומה אהרן שלמד מפי משה, ומשה מפי הגבורה כך, הדיוט מפי הדיוט על אחת כמה וכמה.

רבי עקיבא אומר: מניין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו? שנאמר "וְלִמְדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". ומנין עד שתהא סדורה בפיהם? שנאמר "שִׁמְרָה בְּפִיהֶם". ומנין שחייב להראות לו פנים? שנאמר¹¹ "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנֵיהֶם".

אמר רב חסדא: אין תורה נקנית אלא בסימנין שנאמר "שִׁמְרָה בְּפִיהֶם", אל תקרי שימה אלא סימנה.

שיטות הראשונים

בני יהודה דגלו מסכתא, נתקיימה תורתן בידם: רש"י פירש, לימדו לאחרים. וכן כתב המאירי, לעולם יהא החכם משתדל להשפיע חכמתו לזולתו, שבזה למודו מתקיים ומצליח¹². ובלישנא אחרינא פירש רש"י, מפרשין שמועותיהן ומדקדקים בטעמו של דבר עד שמתיישב בלבן.

8. משלי יב, כז.

9. אין זה רמאי אלא שוטה. והקובץ על יד, הוא הרמאי וערום בדבר, והוא יחרוך. כלומר, יתקיים בידו, כצייד הרמאי שמשבר גף ראשון ראשון כשהוא לוכדו שלא יברח, הוא חורך עופות ואוכלן. וקרא אתמוהי מתמה: לא יחרוך, לא יצלה ויאכל. רש"י.

10. לקבוצ על יד, וחזרתי עליה עד שהחזקתי בה, ואחר כך חזרתי ושמעתי אחרת. רש"י.

11. שמות, משפטים, כא, א.

12. עוד כתב המאירי, ויש מפרשים דגלו מסכתא, כשהיו דורשים ברבים, מודיעין מקודם באיזה ענין ובאיזו מסכתא הם דורשים, כדי שירגישו השומעים ויעיינו בדבר, עד שידעו להשיב, ומתוך כך הענין יוצא לאמתו. והרב מודה בדרך זה שנוח לו להיות תלמידו משיבין לו, כדי שיבוא הענין לידי בירור.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

לימוד תורה בשפלות רוח ומיעוט בעסק ותענוגות: כתב הרמב"ם, "כְּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא בְּשִׂמְיִם הִיא [...] וְלֹא מֵעֵבֶר לִים הִיא" (דברים ל"ב-ג); "לֹא בְּשִׂמְיִם הִיא" - לֹא בְּגִסֵי הָרוּחַ הִיא מִצּוּיָהּ; "וְלֹא מֵעֵבֶר לִים הִיא" - לֹא בְּמַהֲלְכֵי מֵעֵבֶר לִים הִיא. לְפִיכָף אָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא כָּל הַמְרַבֵּה סְחוּרָה - מַחֲכִים. וְצוּוּ וְאָמְרוּ: הֲוֵי מַעֲט עֵסֶק, וְעֵסֶק בַּתּוֹרָה.

דְּבָרֵי תּוֹרָה נִמְשָׁלוּ בְּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוּי כָּל צִמָּא לְכוּ לְמִים" (ישעיה נה,א) - לוֹמַר לָךְ: מֵה הַמִּים אֵין מִתְכַּנְּסִין בְּמִקּוֹם מִדְּרוֹן, אֶלָּא נִזְחָלִין מֵעַלְיוֹ וּמִתְקַבְּצִין בְּמִקּוֹם אֲשֶׁבְרוּן, כִּי דְבָרֵי תּוֹרָה אֵינָן נִמְצָאִין בְּגִסֵי הָרוּחַ, וְלֹא בְּלֵב כָּל גְּבַה לֵב, אֶלָּא בְּדַפָּא וּשְׁפַל רוּחַ, שֶׁמִּתְאַבֵּק בְּעֵפֶר רַגְלֵי הַחֲכָמִים וּמְסִיר הַתְּאֻוֹת וְתַעֲנוּגֵי הַזְּמַן מִלְּבָבוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּכָל יוֹם מַעֲט כְּדִי חֲיִיו אִם לֹא הִיָּה לוֹ מֵה יֵאֱכַל, וְשֶׁאֵר יוֹמוֹ וְלֵילוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה.

אֵין דְּבָרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְמִין בְּמִי שֶׁמְרַפֵּה עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן, וְלֹא בְּאֵלוֹ שְׁלוֹמֵי דִין מִתּוֹךְ עֲדוּן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְמִית עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶן וּמְצַעֵר גּוֹפּוֹ תְּמִיד, וְלֹא יִתֵּן שְׁנַת לְעֵינָיו, לְעַפְעָפִיו תְּנוּמָה.

אָמְרוּ חֲכָמִים דְּרַךְ רַמְזוֹ: "זֹאת הַתּוֹרָה, אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל" (במדבר יט,יד) - אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיְמַת אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְמִית עֲצָמוֹ בְּאֵהָלֵי הַחֲכָמָה. וְכִי אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֲכָמָתוֹ: "הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צָרָה - צַר כְּחֻכָּה" (משלי כד,י). וְעוֹד אָמַר: "אֵף חֲכָמֵי עֲמֻדָה לִי" (קהלת ב,ט) - חֲכָמָה שֶׁלְּמַדְתִּי בְּ'אֵף', עֲמֻדָה לִי.

אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּרִית כְּרוּתָה, שֶׁכָּל הִיָּגַע בְּתַלְמוּדוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת - לֹא בְּמַהֲרָה הוּא מְשַׁכַּח; וְכָל הִיָּגַע בְּתַלְמוּדוֹ בְּצִנְעָה - מַחֲכִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת צְנוּעֵים חֲכָמָה" (משלי יא,ב). וְכָל הַמְשַׁמֵּיעַ קוּלוֹ בְּשַׁעַת תַּלְמוּדוֹ - תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ; אֶבֶל הַקּוֹרֵא בְּלַחֶשׁ - בְּמַהֲרָה הוּא שׁוֹכַח.¹³

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות מלמדים, סימן רמו)

כא. אֵין דְּבָרֵי הַתּוֹרָה מִתְקַיְמִים בְּמִי שֶׁמְרַפֵּה עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, וְלֹא בְּלוֹמְדִים מִתּוֹךְ עֲדוּן וּמִתּוֹךְ אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְמִית עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם וּמְצַעֵר גּוֹפּוֹ תְּמִיד, וְלֹא יִתֵּן שְׁנָה לְעֵינָיו וּתְנוּפָה לְעַפְעָפִיו...

כב. בְּרִית כְּרוּתָה שֶׁכָּל הַלּוֹמֵד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לֹא בְּמַהֲרָה הוּא מְשַׁכַּח, וְכָל הִיָּגַע בְּתַלְמוּדוֹ בְּצִנְעָה מַחֲכִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת צְנוּעֵים חֲכָמָה (משלי יא,ב). וְכָל הַמְשַׁמֵּיעַ קוּלוֹ בְּשַׁעַת תַּלְמוּדוֹ, מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ. אֶבֶל הַקּוֹרֵא בְּלַחֶשׁ, בְּמַהֲרָה הוּא שׁוֹכַח.

13. מקורות - רמב"ם (הלכות תלמוד תורה ג,ח-ט; והלכה יב).